

Murer og broer

■ OLAV GUNNAR BALLO

fastlege, Nordlys legesenter, Alta / forfatter av boken *Kaja 1988–2008 (om sorg og savn, og veien videre)*

I min barndom leste jeg boken «Selvsagt er De syk!» Forfatteren gir pasienten gode råd om hvordan man kan oppnå gjennomslag i helsevesenet. Når legen beskriver symptomene som ettervirkninger av influensa, gir teksten pasienten forslag til argumenter som ikke så lett kan avfeies, og som åpner døren inn til en luftencefalografi av hodet og radioaktiv isotopscintigrafi av skjoldbruskkjertelen.

Hvis man vil, finnes det ingen grenser for hvor syk man kan bli, fordi all kartleggingen og diagnostiseringen gir brukeren tilstander som sikrer individet den evige pasientrollen. Den som ønsker en slik rolle har altså her en manual til en enveisbillett inn i sykevesenet.

«Selvsagt er De syk!» var ingen seriøs fagbok for pasienter som ikke ble tatt på alvor, men en sorgmunter komedie fra virkeligheten om hvordan brukeren av helsevesenet kan agere syk for å oppnå goder.

Opp gjennom årene, i min egen praksis, har jeg en del ganger tenkt om noen pasienter at de ikke ønsker å få det bedre, men i stedet tviholder på tilstanden de befinner seg i, uten noen egenvilje til å velge et annet spor enn det blindsporet som gjorde dem syke.

Mens slike kjetterske tanker har slått ned i hodet mitt, har jeg imøtekommet pasientens ønske, gitt personen den sykmeldingen han eller hun har ønsket, og henvist til spesialistundersøkelsen pasienten mener kan bekrefte den alvorlige sykdommen han tror at han har. Når det alvorlige er avkrefte gir dette den (innbilt?) syke ingen ro, for så får man lete et annet sted i kroppen etter svaret.

Nesten hver gang slike situasjoner har oppstått har jeg tenkt at jeg burde gjort noe annet. Og nesten hver gang har jeg gitt etter. Min oppdragelse, min feighet, min hang til å gjøre kunden fornøyd, har hindret meg i det.

For jeg burde gjort noe annet. Det er jo ikke slik at flygelederen spør flyets besetning hvilken rullebane flyet bør ta av fra. Og kapteinen blir klokkelig sittende i førersetet, i stedet for å stille seg i flyets midtgang og spørre passasjerene om retningen for å nå bestemmelsesstedet.

Men i helsevesenet ser det ut til å ha utviklet seg en holdning om at pasienten selv må få velge hva behandleren skal gjøre. Støtter ikke behandleren dette, velger pasienten seg gjerne en ny behandler. Den verste av alle anklager man i dagens brukerrettede helsevesen kan komme med overfor en pasient, er ikke at personen er syk, men at han eller hun ikke er det. Det blir som i Ibsens *Vildanden*: Tar du sykdommen fra et gjennomsnittsmenneske tar du livslykken fra det med det samme.

Slik går det til at vi går til legen og sykmelder oss, og ber legen skrive under på den stiplede linjen. Deretter går vi til NAV og hever sjekken.

Vi bærer alle ansvaret for våre egne liv, og står overfor reelle valg for hvordan våre liv skal leves.

Den nederlandske filosofen Benedictus Spinoza (1632–1677) hadde sin egen innfallsvinkel til menneskets problemer og bekymringer. I følge ham burde vi mennesker se våre bekymringer under evighetens synsvinkel «sub specie aeternitatis», som en del av et større hele. Og da blir våre problemer og bekymringer å anse som ubetydelige, og dermed lettere å leve med.

Spinozas tanker er vel verdt å lytte til, også over 300 år etter hans død. Han hevder at det er ikke det som skjer med oss, men hva vi gjør ut av det, som avgjør våre skjebner.

Det finnes andre måter å si dette på. Bjørn Eidsvåg synger i *Eg ser*:

Eg ser at du e trøtt
men eg kan ikkje gå
alle skrittå for deg
Du må gå de sjøl
men eg vil gå de med deg

Dette er et positivt budskap om å ta tilbake ansvaret for våre egne liv. I det daglige må vi bære smerten på våre egne skuldre. Men styrken til å klare det finnes det råd for.

Den beste hjelpen jeg selv har fått når jeg har hatt det vanskelig, har kommet fra mennesker som ikke arbeidet i helsevesenet, men som turde å utfordre meg med utsagn som ikke var rene selvfølgeligheter.

I denne artikkelen skriver Olav Gunnar Ballo blant annet om sin personlige sorg over sin datters død, som er beskrevet i boken «Kaja 1988–2008» som ble utgitt i begynnelsen av 2010.

I min datters begravelse sa presten: «Livet er ikke rettferdig eller urettferdig. Livet bare er.»

Det var et fantastisk utsagn som åpnet øynene for meg.

Slik er det selvfølgelig! Det finnes ingen som fører regnskap over våre liv, i den hensikt å se til at hvis det har skjedd oss noe godt, så vil det følge noe vondt etterpå. Og en tragedie kan godt bli etterfulgt av en ny. Det hjelper oss lite å bli bitre over at livet er slik, for bitterheten rammer bare oss selv, som en gift som helles i vårt eget beger.

Veien videre er altså min egen, uavhengig av alt som har skjedd.

Men slik klarer man ikke å tenke hele tiden, når sorgen banker på. Noen uker etter min datters død, mens jeg fortsatt var medlem av landets nasjonalforsamling, stanset en av Stortingets sjåfører meg i katakombene under det arverdige bygget. Han så at jeg slet.

Selv om din datters liv er slutt, må ikke du slutte å leve, Olav Gunnar,» sa han til meg,

i det han passerte. Da jeg snudde meg var han borte, men jeg var rettere i ryggen i det han forsvant.

Kanskje tenker noen at det er ufint av helsepersonell å peke på pasientene, og be dem ta tak i sine egne liv. Nettopp derfor er helsepersonell svært forsiktige med å peke på pasientene. I stedet henviser vi til en ny spesialistutredning, uten særlige utsikter til fornyet innsikt.

Hjelpen til selvhjelp kan likevel ligge i å peke på pasienten, på den som sitter med problemet, og påpeke det selvsagte som knapt noen tør si, i vårt brukerorienterte, kundenhar-alltid-rett-pregede behandlingsapparat: Hvis du ikke selv er med å ta tak i dette, finnes det sannsynligvis heller ingen andre som kan gjøre noe med det.

Hvis et slikt budskap oppfattes som ufint handler det mer om hvordan budskapet formidles enn selve innholdet. Vil du gjøre noe med livet ditt, eller vil du la det være? Valget er ditt!

Det er tankevekkende at Hermann Maier, som nesten fikk revet av seg det ene beinet i

en motorsykkelulykke, klarte å trene seg opp til å vinne verdenscuprenn i alpint etter ulykken, på tross av at legene som tok i mot ham på sykehuset, anbefalte ham å få beinet amputert.

Hermann Maiers krav til helsevesenet var ikke å få velge på øverste hylle i helsevesenets selvbetjeningsbutikk, men å få legene til å forstå at han hadde evne til å gjøre noe selv. Og han hadde rett.

Den som ser livet som et skjebnebestemt produkt av forutgående tragedier, vil snart skrus ned i malstrømmen av små og store hendelser livet alltid har å by på. «Det er aldri for sent å gi opp,» sa en pasient med et smil til meg. Hennes lykke var at hun hadde bestemt seg for å vente med å gjøre nettopp det.

Hun så på hendelsene som hindringer det gjaldt å komme over, ikke uten frustrasjon eller rådvillighet, ikke uten sorg eller fortvilelse underveis, men likevel med en fortsatt tro på at hindringene lot seg overvinne. Hun kalte seg optimist, fordi det var den letteste måten å komme videre på. Selv om hun var åpen for at det var pessimisten som fikk rett til slutt,

trodde hun at hun var den av de to som hadde det best underveis.

Den som leter etter veier forbi hindringene vil oppdage, slik Hermann Maier gjorde det, at selv noen av de verste hindringene kan la seg rydde av veien, hvis man er villig til å lete.

Å prøve å komme over eller rundt hindringene vi møter gjør ikke alle til vinnere av verdenscuprenn i alpint. Men det kan gjøre at flere av oss får mer orden på våre liv.

John Lennon beskriver i albumet *Walls and Bridges* både begrensinger og muligheter i sitt eget liv, på et tidspunkt da livet hans var ganske kaotisk. Albumtittelen gjør murer til hindringer og broer til muligheter. Det synes jeg er et godt bilde. Slik har menneskeheten kommet videre: Murer rives og broer bygges, og nye landskap åpner seg foran oss. Også murer i våre egne liv bør rives, og der vi støter på nye hindre, bør vi bygge en bro.

ogballo@gmail.com

John Lennon beskriver i albumet *Walls and Bridges* både begrensinger og muligheter i sitt eget liv, på et tidspunkt da livet hans var ganske kaotisk. Albumtittelen gjør murer til hindringer og broer til muligheter. ILLUSTRASJON: COLOURBOX